

Een nuttig reisje

De strijd om exportroutes van olie en gas in de Kaspische Zee regio lijkt een nieuwe fase ingegaan met de reis van de Russische president Vladimir Poetin naar Kazakstan en Turkmenistan. Niet alleen zal meer Turkmeens gas via Kazakstan en Rusland de Europese markt gaan bereiken, maar ook zal Kazakse olie via de Russische route blijven stromen.

Vooraf dat laatste is een doorbraak omdat er beperkte capaciteit is voor de uitvoer via de Zwarte Zee, die Rusland eerst niet wilde delen. De bypass via Bourgas naar Alexandroupolis verschaft de Russen meer transportcapaciteit zodat ze de Kazakse olie kunnen accommoderen en alternatieve routes door de Kaspische Zee en de Kaukasus voorlopig weer even van de baan zijn.

De reis van Poetin kwam kennelijk ook voor zijn Kazakse gastheer als een verrassing omdat een voorgenomen bezoek aan een Poolse conferentie moest worden afgezegd. Pikant detail is dat de conferentie in Polen de mogelijkheden van afhankelijkheid van Russische olie en transportroutes op de agenda had staan. Met de overeenkomsten op het gebied van energiesamenwerking van de afgelopen dagen op zak heeft Poetin een strategisch nuttig reisje gemaakt door vooralsnog een stokje te steken voor alternatieve routes.

Vitale belangen

Rusland is verwickeld in een strategisch spel waarin de eigen olie- en gasproductie en die van de Kaspische Zee regio een belangrijke rol vervullen. Rusland wil omwille van de eigen vitale belangen greep houden op de olie- en gasstromen richting Europa en Azië.

De VS, EU en China doen verwoede pogingen om de landen in de Kaspische Zee regio te verleiden routes langs Rusland te ontwikkelen. Het belang van de importerende landen is om op deze wijze diversificatie naar herkomst en route te kunnen realiseren en zodoende de Russische energiemacht enigszins te temperen.

Brug

Het belang van Rusland om dat te voorkomen, is velerlei. De import van Turkmeens gas is van groot belang voor de bevoorrading van de groeiende binnenlandse markt. De huidige Russische velden zijn volwassen en moeten langzamerhand vervangen worden door nieuwe velden. Deze liggen echter ver van de markt en kennen aanzienlijke ontwikkelingskosten.

De Turkmeense importen vervullen een belangrijke brug tussen de groeiende binnenlandse vraag, de exporten naar Europa en de ontwikkelingskosten en -tijd van de nieuwe gasprovincies. Zolang Turkmenistan niet veel alternatieve routes en markten heeft, kan Rusland rekenen op dit gas.

Rusland is verwickeld in een complex spel waarin zowel het vraagstuk van beschikbaarheid van energie als gegarandeerde afzet op de korte en langere termijn moeten

worden gemanaged. Daarin speelt ook de timing en financiering van de ontwikkeling van de eigen velden een belangrijke rol. Rusland wordt gedwongen op vele borden tegelijk te spelen, zoals verdediging van het marktaandeel in Europa, het openen van nieuwe markten in Azië, nieuwe pijpleidingen routes voor Europa, de concurrentie met LNG in Europa en China etcetera. Een dergelijk complex spel op zoveel fronten kan het vermogen van Gazprom te boven gaan, waardoor hulp van de regering in het managen van de buitenlandse betrekkingen welkom is.

Ontworstelen

Er wordt van alle kanten getrokken aan Turkmenistan en Kazakstan om te exporteren via alternatieve routes. Olie- en gasroutes via de Kaspische Zee kunnen op tegenstand rekenen van zowel Rusland als Iran, terwijl de voorstanders van deze routes zich via de pijpleidingenpolitiek van de EU en VS hopen

te ontworstelen aan de Russische invloed in hun landen. Vooral Georgië is geïnteresseerd in pijpleidingen. Dit land staat daarin echter niet alleen, ook landen als Polen en de Oekraïne zien voordeel in deze alternatieve routes. Soms lijkt het wel of er geen olie of gas door de pijpleidingen stroomt,

maar pure politiek. Hoewel Kazakstan en Turkmenistan belang hebben bij het ontwikkelen van verschillende exportroutes en het bereiken van verschillende markten, realiseren zij zich dat Rusland een belangrijke regionale macht is. Kazakstan heeft tot nu toe een delicate balans weten te bewaren tussen alle partijen in het Grote Spel. De grotere ruimte op het Russische olienet, de gezamenlijke ontwikkeling van een uraniumverrijkingsproject en de uitbreiding van het gaspijpleidingennet door Kazakstan om Turkmeens gas te vervoeren, geven aan dat beide landen in staat zijn elkaar te versterken. Deze relatie staat in schril contrast met de ontwikkeling van de relaties met de Baltische en Oost-Europese landen en daarmee ook de relatie met de EU.

Assertiviteit

In het laatste jaar van zijn presidentschap lijkt Poetin zijn beleid ten aanzien van de energiesector als voortrekker van economische ontwikkeling te verstevigen. Goede politieke en economische relaties met producerende buurlanden zijn van groot belang in deze strategie. De strategische alliantie tussen Rusland, Kazakstan en Turkmenistan die zich steeds duidelijker begint af te tekenen, is derhalve een tegenvaller voor de andere spelers van het Grote Spel.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.